दक्षिणोत्तरतोऽप्येवं पातो राहुः स्वरंहसा । विक्षिपत्येष विक्षेपं चन्द्रादीनामपक्रमात् ॥ उत्तराभिमुखं पातो विक्षिपत्यपरार्द्धगः । ग्रहः प्राग्भगणार्धस्थो याम्यायामपकर्षति ॥ बुधभार्गवयोः शीघ्रात् तद्वत् पातो यदा स्थितः । तच्छीघ्राकर्षणात् तौ तु विक्षिप्येते यथोक्तवत् ॥ महत्त्वान्मण्डलस्यार्कः स्वल्पमेवापकृष्यते । मण्डलाल्पतया चन्द्रस्ततो बह्वपकृष्यते ॥ भौमादयोऽल्पमूर्त्तित्वाच्छीघ्रमन्दोच्चसञ्ज्ञकैः । दैवतैरपकृष्यन्ते सुदूरमतिवेगिताः ॥ अतो धनर्णं सुमहत् तेषां गतिवशाद्भवेत् । आकृष्यमाणास्तैरेवं व्यग्नि यान्त्यनिलाहताः ॥ वक्रानुवक्रा कुटिला मन्दा मन्दतरा समा । तथा शीघ्रतरा शीघ्रा ग्रहाणामष्टधा गतिः ॥ तत्रातिशीघ्रा शीघ्राख्या मन्दा मन्दतरा समा । ऋज्वीति पञ्चधा ज्ञेया या वक्रा सानुवक्रगा" सू० सि० ॥ वक्रानुवक्रेत्यादिकं रङ्गनाथेन विवृतं यथा ।

"भौमादिग्रहाणां विरविचन्द्राणामष्टप्रकारा गतिः । फलिता । तत्र वक्रेत्यादिसमेत्यन्तं षट्प्रकारा गतिः शीघ्रतरा शीघ्रेति गतिद्वयम् । तथा समुच्चये । आसां स्वरूपज्ञानमग्रे स्फुटम् । अथैनामष्टधा गतिं भेदद्वयेन क्रोडयति । तत्राष्टविधगतिष्वतिशीघ्रेत्यादिसमेत्यन्ता इत्येवं पञ्चधा गतिः । ऋज्वी मार्गी गतिर्ज्ञेया या गतिः सानुवक्रगानुवक्रगमनेन सह वर्त्तमाना पूर्वश्लोकेऽनुवक्रगतेर्वक्रकुटिलमध्याभिधानादुभयथासन्नत्वाच्च वक्रानुवक्रा कुटिलेति गतिर्वक्रा ज्ञेया तथा च ग्रहाणां मार्गी वक्रेति गतिद्वयम्" ॥ शैघ्रमान्द्यादिप्रकारस्तु तत्रैव दृश्यः विस्तरभयान्नोदाहृतः ।

खगपति पु० खगान् पाति पा—क । गरुडे खगपत्यादयोऽप्यत्र । गरुडस्य खगपतित्वलाभकथा भा०आ० ३१अ० यथा "अथापश्यदृषीन् ह्रस्वानङ्गुष्ठोदरवर्ष्मणः । पलाशवृन्तिकामेकां वहतः संहतान् पथि । प्रलीनान् स्वेष्विवाङ्गेषु निराहारांस्तपोधनान् । क्लिश्यमानान्मन्दबलान् गोष्पदे संप्लुतोदके । तान् सर्वान् विस्मयाविष्टो वीर्योन्मत्तः पुरन्दरः । अवहस्याभ्यगाच्छीघ्रं लङ्घयित्वाऽवमन्य च । तेऽथ रोषसमाविष्टाः सुभृशं जातमन्यवः । आरेभिरे महत् कर्म तदा शक्रभयङ्करम् । जुहुवुस्ते सुतपसो विधिवज्जातवेदसम् । मन्त्रैरुच्चावचैर्विप्रा येन कामेन तच्छृणु । कामवीर्यः कामगमो देवराजभयप्रदः । इन्द्रोऽन्यः सर्वदेवानां भवेदिति यतव्रताः । इन्द्राच्छतगुणः शौर्य्ये वीर्य्ये चैव मनोजवः । तपसां नः फलेनाद्य दारुणः सम्भवत्विति । तद्बुद्ध्वा भृशसन्तप्तो देवराजः शतक्रतुः । जगाम शरणं तत्र कश्यपं संशितव्रतम् । तच्छ्रुत्वा देवराजस्य कश्यपोऽथ प्रजापतिः । वालिखिल्यानुपागम्य कर्मसिद्धिमपृच्छत । एवमस्त्विति तञ्चापि प्रत्यूचुः सत्यवादिनः । तान् कश्यप उवाचेदं सान्त्वपूर्वं प्रजापतिः । अयमिन्द्रस्त्रिभुवने नियोगाद्ब्रह्मणः कृतः । इन्द्रार्थे च भवन्तोऽपि यत्नवन्तस्तपोधनाः । न मिथ्या ब्रह्मणो वाक्यं कर्त्तुमर्हथ सत्तमाः । भवतां हि न मिथ्याऽयं सङ्कल्पो वै चिकीर्षितः । भवत्वेष पतत्त्रीणामिन्द्रोऽतिबलसत्त्ववान् । प्रसादः क्रियतामस्य देवराजस्य याचतः । एवमुक्ताः कश्यपेन वालिखिल्यास्तपोधनाः । प्रत्यूचुरभिसम्पूज्य मुनिश्रेष्ठं प्रजापतिम् । वालिखिल्या ऊचुः । इन्द्रार्थोऽयं समारम्भः सर्वेषां नः प्रजापते ! । अपत्यार्थं समारम्भो भवतश्चायमीप्सितः । तदिदं सफलं कर्म त्वयैव प्रतिगृह्यताम् । तथा चैवं विधत्स्वात्र यथात्राप्यनुपश्यति । सौतिरुवाच एतस्मिन्नेव काले तु देवी दाक्षायणी शुभा । विनता माम कल्याणी पुत्रकामा यशस्विनी । तपस्तप्त्वा व्रतपरा स्नाता पुंसवने शुचिः । उपचक्राम भर्त्तारं तामुवाचाथ कश्यपः । आरम्भः सफलो देवि ! भविता यस्त्वयेप्सितः । जनयिष्यसि पुत्रौ द्वौ वीरौ त्रिभुवनेश्वरौ । तपसा वालिखिल्यानां मम सङ्कल्पजौ तथा । भविष्यतो महाभागौ पुत्रौ त्रैलोक्यपूजितौ । उवाच चैनां भगवान् कश्यपः पुनरेव ह । धार्य्यतामप्रमादेन गर्भोऽयं सुमहोदयः । एतौ सर्वपतत्त्रीणामिन्द्रत्वं कारयिष्यतः । लोकसम्भावितौ वीरौ कामरूपौ विहङ्गमौ । शतक्रतुमथोवाच प्रीयमाणः प्रजापतिः । त्वत्सहायौ महावीर्य्यौ भ्रातरौ ते भविष्यतः । नैताभ्यां भविता दोषः सकाशात्ते पुरन्दर ! । व्येतु ते शक्र ! सन्तापस्त्वमेवेन्द्रो भविष्यसि । न चाप्येवं त्वया भूयः क्षेप्तव्या ब्रह्मवादिनः । न चावमान्या दर्पात्ते वाग्वज्रा भृशकोपनाः । एवमुक्तो जगामेन्द्रो निर्विशङ्कस्त्रिपिष्टपम् । विनता चापि सिद्धार्था बभूव मुदिता तथा । जनयामास पुत्रौ द्वावरुणं गरुडं तथा । विकलाङ्गोऽरुणस्तत्र भास्करस्य पुरःसरः । पतत्त्रीणाञ्च गरुड इन्द्रत्वेनाभ्यषिच्यत" ।

खगम त्रि० खे आकाशे गच्छति गम-अच् । आकाशगामिनि सिद्धगन्धर्वादौ । "ततो दिव्यास्त्रमापन्ना गन्धर्वा हेम-